

Visuaalsest identiteedist Eesti tervishoius III

Margus Ulst

Artiklisarja eelmiste osade põhjal võis järeldada, et klassikalised antiikaja meditsiinisümbolid (madu, karikas ja Asklepiose kepp) tervishoiu tänases märgiruumis ei toimi. Asemele on tulnud punane rist ja punane süda, mida vaheldatakse kõikvõimalikes variatsioonides. Hädalukorras võib seesugune märgiline segadus saada patsiendile saatuslikuks. Erakorralises meditsiinis, sh kiirabiteenistuses võiks märgikeel olla ühtne ja selge. Hädasolija peaks juba distantsilt ilma sõnadeta aru saama, kust esmaabi saab.

Tinglikult võib häda lahendamise teekonna jagada kolme etappi: esmaabi sündmuskohal, liikumine õnnetuskohalt haiglasse ja sisenemine erakorralise meditsiini osakonda. Nagu võib kohe tõdeda, on visuaalne märgikeel abi igas etapis täiesti erinev.

ESMAABI SÜNDMUSKOHAL – ESMAABIKOMPLEKTID JA -KOHVRID

Esmaabikomplektide märgistamisel on rahvusvaheliselt mõningast korrastatust saavutatud ISO7010 standardiga (1) ning riigisiselt töötervishoiu ja tööohutuse seadusega (2). Nende käsulaudade kohaselt tuleb esmaabikomplektid märgistada võrdhaarse valge ristiga rohelisel taustal (vt joonis 1) (molemimaades siis vastavalt valge poolkuuga).

Tegelik Eesti elu pakub aga märkimisväärset mitmekesisust. Kõrvuti ISO-standardi kohaselt kujundatud toodetega (vt joonis 2) on müügil hulgaliselt varieeruva tähistusega esmaabikomplekte, kus toote otstarbele viidatakse vaid tekstiga või siis muude märkidega,

üldjuhul ristimotiiviga (vt joonis 3). Kuidas arusaadavust parandada ja visuaali ühtlustada? Hulgi-müüjad saaks kaupa tellides nõuda tootjatelt standardile vastavat tähistust ning ostjad võiksid eelistada valge risti ja rohelise märgistusega tooteid.

MITMESUGUST

LIIKLUS ÕNNETUSKOHALT HAIGLASSE – TERVISHOIULE VIITAVAD LIIKLUSMÄRGID

Õigupoolest on meie riigis selliseid liiklusmärke vaid üks. Liiklusseadusest tuleneb teeninduskohamärk 711 „Esmabi”, mis osutab haiglale, kus on võimalik saada ööpäevaringselt erakorralist meditsiinilist abi (vt joonis 4). Tähelepanuväärne on selle liiklusmärgi juures, et meditsiini sümbolina kasutatakse punast risti valgel taustal, mis tavapäraselt on Rahvusvahelise Punase Risti registreeritud kaubamärk. Erand tuleneb punase risti nimetuse ja embleemi seadusest (3), mis lubab liiklusmärkidel punast risti kasutada.

Veel kümme aastat tagasi juhatasid sellised märgid ka kiirabi- jaamade suunas, kust patsient võis hea õnne korral (kui kiirabipersonal ei olnud parajasti väljasõidul) saada esmaabi. Sellised reliktviiad on alles näiteks Tallinna-Tartu maanteel Põltsamaa lähistel ja viitavad kiirabi- baasile Lossi tänaval (või siis tervisekeskusele). Liiklusmärgid võiksid hädaolukorras teed juhatada ikkagi vaid nende raviasutuste juurde, kus osutatakse abi ööpäev läbi.

Lähinaabrid Soome, Läti ja Rootsi kasutavad punase ristiga liiklusmärke „Esmabi“ sarnaselt Eestiga. Seevastu näiteks Suurbritannias viitab meditsiinile ja haiglale liiklusmärk tähega H (*Hospital*). Punase värviga eristatakse haiglaid, kus on ööpäevane erakorralise meditsiini valve (vt joonis 5). Ka kollektiivse lääne kaugemas servas Ameerika Ühendriikides on liikluses arstiabi sümboliks H (*Hospital*). Lisainfot annavad täpsustavad tahvlid (vt joonis 6). Analoogilised lisatahvlid (nt liiklusmärk 711 Esmabi + 24 h) kuluksid marjaks ära ka Eestis ja võiksid juhatada toimivate erakorralise meditsiini osakondade (EMO) suunas.

HAIGLA – SISSEPÄÄS ERAKORRALISE MEDITSIINI OSAKONDA

Kui hädaline patsient või tema saatjad õnnetuspäigalt, kus abi sai

711

D9-2
Hospital

D9-13
Emergency
Medical Services

D9-13cP
Emergency
Medical Care

D9-13aP
Hospital

D9-13bP
Ambulance Station

D9-13dP
Trauma Center

roheline ristiga esmaabikohvrst, jõuab punaste ristidega liiklusmärkide juhatusel haigla juurde, ei oota teda ees enam ühtegi tuttavat piktogrammi. Näiteks TÜ Kliinikumi fassaadil Tartus on vahkkahvatu pikk sõnaühend „Erakorralise

meditsiini osakond“. Seda oskavad üksnes eestlased välja lugeda. Eestist väljastpoolt pärit vigastatul on raske mõista, et just nimelt siit uksest tuleb siseneda (vt joonis 7). Põhja-Eesti Regionaalhaiglas ja kõrval olevas lastehaiglas on lugu

Foto: E. Kelk

Foto: Sander Ilvest, Postimees

sama (vt joonis 8 ja 9): tuleb osata lugeda! PERHi EMO viit asub suhteliselt madalal heki taga ja ei pruugi eemalt autoaknast silmagi torgata, kuid on seevastu kiiduväärselt kolmes keeles.

Missugune märk võiks meie kultuuriruumis kõige enam seostuda erakorralise meditsiiniga ja anda patsiendile märku, kust EMOsse siseneda? See vajaks veel täpsemat uurimist. Võttes arvesse, et pool elanikkonnast mäletab ENSV-aega, võiks praegu kõige arusaadavam siiski olla punane rist. Alternatiivne ISO 7010 standardile vastav lahendus on Ida-Tallinna Keskhaigla (ITK) EMO sissepääsul (vt joonis 10). Käre punane kujundus torkab kaugelt silma ja ei võimalda kaksipidi arusaamist. Siinkohal on sobilik meenutada ka ITK aastatetagust jagelust Šveitsi suursaatkonnaga. Nimelt heideti haiglale ette, et valge rist punasel taustal meenutab liialt šveitslaste riigilippu ja pole haigla fassaadil kohane (vt joonis 11) (4). Sestap lisati valgele ristile taustavärviks rohelist.

Kuidas lahendada EMO sissepääsul punase risti kasutamine, riivamata Punase Risti kaubamärgiõigusi? Võimalusi on mitmeid. Soliidne oleks elegantse ja tuntud

12

13

kujundi kasutamiseks sõlmida leping Punase Ristiga ja selle eest tasuta. Võimalik oleks ka liiklusemärgi 711 „Easmaabi“ kasutamise seadustamine EMO sissepääsul. Sellekohane hea kujunduslahendus on leitav ASI Ühisteenused parkimistulbalt (vt joonis 12).

14

Alternatiivina tuleks kõne alla erakorralise meditsiini eriala tunnussümboli ja Ameerika Ühendriikides liiklusemärgina kasutatava „Elutähe“ (*Star of Life*) juurutamine (vt joonis 13) (5). Kujund on maailmas laialt kasutusel kiirabi-sõidukite ja EMOde tähistamiseks ning sel ei ole registreeritud kaubamärkidele seatud piiranguid. Küll aga vajaks märk meie kogukonnale põhjalikumalt tutvustamist ja n-ö sissetöötamist. Seda oleks sobilik eksponeerida kiirabiautodel. Näib, et ASI Karell Kiirabi logo lähtubki suuresti elutähe motiivist, on visuaalselt eristuv ning silmatorkav (vt joonis 14).

Teiste meie juhtivate kiirabi-ettevõtete logod intuitiivset sidus-tunnet meditsiiniga ei tekita. Kui, siis ehk Tallinna kiirabi logo, millel on unikaalne kollane rist. Jällegi on tegemist Punase Ristiga peetud kaubamärgivaidluse tulemusena, mistõttu punane rist asendati kollasega. Tartu kiirabi logovärvid ja pöördsüdaajas püramiidkuju, mis on laenatud asutajalt TÜ Kliinikumilt, tekitab silmale RGB-kireva kubistliku mulje, kuid ei seostu kuidagi põhitegevusega.

Kiirabiautode disain on Eestis üldiselt kahvatu ning väärriks

paremat kunstnikusilma. Mõne auto puhul on püütud lisada veidi särtsu (vt joonis 15). Tihtilugu sarnanevad kaubikud kiirabiga nagu kaks tilka vett (vt joonis 16).

KOKKUVÕTTEKS

Võib nentida, et disaineritel on tervishoius tööd küllaga. Kasutatav meditsiiniline märgikeel on ebaühtlane ning pidevalt edasiarenev. Tihtilugu pole sobivaid piktogramme veel loodud, mistõttu edastatakse ravi-asutustes patsientidele infot näotute tekstisiltidega. Uued tehnoloogiad tekitavad vajaduse mõistetavate märkide järele avalikes kohtades (nt automaatne kehaväline defibrillaator ehk AED-seade vms). Maol ja karikal kui antiikaja meditsiini sümbolitel nutiseadmetes tähendust ei ole.

Märgid veterinaarmeditsiinis ja farmaatsias jäid sedapuhku vaatluse alt välja.

margus.ulst@eesti.ee

ALLIKAD

1. https://en.wikipedia.org/wiki/ISO_7010
2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/111032023098>
3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13093545>
4. <https://www.postimees.ee/3727835/sveitsi-suursaatkond-noudis-ida-tallinna-keskhaigla-lt-sildi-valjavahetamist>
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Star_of_Life

15

16